

Lidia Arnau Raventós (Dir.), La digitalización del derecho de contratos en Europa, Atelier, Barcelona, 2022, 240 páginas

Rosa Barceló Compte
Universitat de Barcelona

-

El volum recull, entre altres, les ponències presentades en les jornades titulades «La incorporación al Derecho español de las Directivas (UE) 2019/770 y 2019/771 en materia de contratos de suministro de elementos digitales y de compraventa», organitzades per la Dra. ARNAU RAVENTÓS i que varen tenir lloc els dies 30 de març i 6 d'abril de 2022 a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona. Aquelles jornades i el present volum són part de les activitats organitzades en el marc dels projectes DER 2017-82129-P, PID2021.126857NB-I00 i de les activitats del Grup de Dret civil Català (2017 SGR 151) i de la Càtedra Jean Monnet de Dret privat europeu de la Universitat de Barcelona.

El llibre s'estructura en set capítols i està dedicat, principalment, a l'estudi de la incorporació de les directives 770 i 771 (les anomenades *twin directives*) al dret català i al dret estatal. També s'analitza la qüestió relativa a la transposició d'aquestes directives al dret portuguès i, finalment, s'incorpora un capítol relatiu a la responsabilitat que té la plataforma en línia pels danys soferts pels consumidors a conseqüència dels productes defectuosos que ofereixen els usuaris professionals. Anem per parts.

El primer capítol, a càrrec de la Dra. ARROYO AMAYUELAS (Universitat de Barcelona), introdueix i situa les dues directives en el context de la contractació amb consumidors i analitza les diferències principals que hi ha entre una i l'altra, com ara els períodes de garantia o els terminis de presumpció de presència de la manca de conformitat al temps del lliurament, entre d'altres. L'autora també reflexiona a propòsit de la conformitat jurídica (és a dir, la responsabilitat de l'empresariat en cas de drets i pretensions de tercers que el comprador ni conegués ni hagués pogut raonablement conèixer en el moment de concloure el contracte), especialment en el context del subministrament de continguts i serveis digitals, per constatar el dèficit de protecció del consumidor que aquí s'observa atès que estan per definir, en aquest àmbit, les expectatives raonables del consumidor. La Dra. ARROYO planteja la possibilitat de compensar el dèficit assenyalat mitjançant l'aplicació de la directiva sobre clàusules abusives.

En el segon capítol, la Dra. ARNAU RAVENTÓS (Universitat de Barcelona) ofereix una exposició completa de la nova categoria de béns amb elements digitals nascuda de les directives. Així, si bé d'entrada es pot afirmar que els béns amb elements digitals recauen en l'àmbit d'aplicació de la directiva de compravenda de béns, perquè així sigui, s'han de complir dos requisits: a) l'element digital (contingut o servei) ha d'estar incorporat o interconnectat al bé comprat i b) ho ha d'estar en virtut del mateix contracte de compravenda. La directora de l'obra també examina la qüestió competencial del legislador català en relació amb la incorporació de les dues directives en el Codi civil de Catalunya; així, i a manera d'exposició aprofundida, estudia la ubicació sistemàtica que cal donar al contracte de subministrament de continguts i serveis digitals (tot fent notar que el

text europeu no persegueix pas una nova tipologia contractual) i recalca que el subministrament de béns amb elements digitals es pot qualificar, també, d'arrendament, i aquesta possibilitat mena cap a l'àmbit d'aplicació de la normativa relativa al subministrament d'elements digitals — que seria la que escauria aplicar aquí, i no la de la compravenda. En clau de transposició i en matèria de remissió del contracte de subministrament d'elements digitals (amb causa onerosa) al contracte de compravenda, són igualment interessants les observacions que fa l'autora sobre l'opció del legislador català, que, tot i optar pel model integrador, condiciona o supedita aquesta remissió al fet que les normes que l'integren s'avinguin amb la naturalesa del contracte atorgat. I això per palesar que, i atesa la diversa tipologia dels contractes que es puguin arribar a concloure, no es poden desconèixer les característiques especials que es prediquen en la normativa de subministrament de continguts i serveis digitals: l'obligació de posar a disposició de l'adquirent els continguts i serveis digitals; la possibilitat per al consumidor d'exigir la darrera versió disponible; la manca de conformitat que resulta de la integració incorrecta dels elements digitals, dels terminis específics de garantia i de presumpció de presència de manca de conformitat (tot i distingint si el subministrament és en un únic acte o actes separats o si, en un altre sentit, és continuat); els remeis de la resolució o reducció del preu, o la facultat atorgada al subministrador de modificar unilateralment els continguts o serveis digitals.

El llibre avança amb un capítol dedicat als requisits objectius de conformitat amb el contracte, que presenta la Dra. CASTILLA BAREA (Universitat de Cadis). Ens situem davant dels requisits que van més enllà de qualsevol declaració de voluntat dels contractants: la finalitat, la quantitat, la qualitat i qualsevol altra característica que presenti normalment un bé del mateix tipus i que el comprador pugui raonablement esperar. L'autora no es limita a analitzar amb profunditat la relació entre els dos criteris (objectiu i subjectiu), sinó que qüestiona que aquests criteris o regles d'aplicació hagin canviat substancialment en relació amb la regulació anterior (la Directiva 1999/44). Així, el punt de vista majoritari que defensa part de la doctrina —que la Dra. CASTILLA qualifica de reformista— atorga més transcendència als criteris objectius, i relega en segon terme els subjectius. Des d'aquest punt de vista, la relació d'elements objectius exigibles com a criteri de conformitat constitueixen el mínim legal exigible en qualsevol cas; en conseqüència, l'àmbit de la llibertat contractual es desplaça i només permet elevar a través del contracte el mínim que imposen els criteris objectius. El segon punt de vista (el batejat com a tradicional) és el que considera que els aspectes objectius només actuaran supletòriament i, per tant, caldrà atènyer-se als aspectes que hagin previst les parts en el contracte. A parer de l'autora, cal concloure, doncs, que no és possible determinar quin model o punt de vista ha de ser el prevalent, atès que tampoc no és clara la voluntat del legislador europeu en aquesta qüestió.

El quart capítol s'ocupa dels remeis que té el consumidor davant de la manca de conformitat. Amb la finalitat del seu estudi, la Dra. ÁLVAREZ MORENO (Universitat Complutense de Madrid) n'analitza la transposició feta pel legislador estatal en el TRLGDCU (text refós de la Llei general per a la defensa dels consumidors i usuaris). Aquesta autora assenyala la preferència del legislador pels remeis que tenen un aire més conservador (per permetre la conservació del contracte), això és, el remei de la reparació i el de la substitució del bé o element digital. El capítol li serveix de pretext a l'autora per examinar les diferències existents en matèria de remeis en els contractes de compravenda de béns i en els de subministrament d'elements digitals. Així, i en relació amb la reparació o la substitució del bé o de l'element digital, la Dra. ÁLVAREZ MORENO estudia quins són els requisits que han de complir aquests remeis de conformitat amb el que estableix el TRLGDCU: a) la gratuïtat, això és, que el venedor ha d'assumir totes les despeses de la posada en conformitat; b) la necessitat de dur a terme la reparació o la substitució en un

termini raonable i c) sense inconvenients significatius per la part compradora. L'autora, sobre la suspensió del termini de garantia i de la presumpció de presència de manca de conformitat al temps del lliurament, fa una doble distinció: d'una banda, el retorn del bé, reparat, permet reiniciar el còmput del termini des de la suspensió. Ara bé, d'altra banda, en relació amb el lliurament del bé substituït, l'autora es mostra crítica amb el tenor literal de l'article 122.1 del TRLGDCU i es mostra partidària de mantenir l'aplicació de la regulació prèvia a la modificació operada per la transposició de la Directiva 2019/771. És a dir, superada la suspensió pel lliurament del bé substituït, el termini de garantia tornaria a començar de nou atesa l'entrega d'un nou bé. Pel que fa a la segona jerarquia de remeis (la rebaixa del preu i la resolució del contracte, les accions edilícies reconegudes per l'article 1484 del Codi civil espanyol), l'autora analitza quan entrarien en joc: si la reparació o substitució del bé o element digital resultessin impossibles o els costos fossin desproporcionats; si malgrat la reparació o substitució persistís la manca de conformitat, i també, directament, si la manca de conformitat fos tan greu que justificués, precisament, aquesta elecció. Si s'opta per la rebaixa del preu, el remei és definitiu i, per tant, s'entén compensada la manca de conformitat. Pel que fa a la resolució del contracte, la norma del TRLGDCU la limita atès que el comprador no pot resoldre el contracte si la manca de conformitat és lleu; si aquest fos el cas, només es podria exigir la reducció proporcionada del preu. Finalment, i per cloure, l'autora aborda algunes mesures complementàries, com ara el dret de la part compradora a suspendre el pagament del preu fins que la part venedora no compleixi les obligacions derivades de la posada en conformitat del bé i la indemnització per danys i perjudicis que pot reclamar el consumidor.

La Dra. ESPERANÇA GINEBRA (Universitat de Barcelona) és l'encarregada d'abordar l'aplicació de la regulació del contracte de compravenda i del subministrament de continguts i serveis digitals, en el cinquè capítol. I ho fa amb la vista posada a la transposició feta pel legislador català en el Codi civil de Catalunya. L'autora analitza, en primer lloc, l'eficàcia o la vigència territorial que té la regulació del contracte de compravenda i del subministrament d'elements digitals al territori català. Ara bé, el territori marca el límit de vigència, però no el d'aplicabilitat (així, en els supòsits de conflicte de dret interregional, el dret català es pot aplicar més enllà del límit territorial). La regulació catalana del contracte de compravenda i del subministrament de continguts i serveis digitals és preferentment aplicable a Catalunya i constitueix dret comú a Catalunya i, per tant, s'aplica supletòriament als contractes mercantils en defecte de norma mercantil, estatal (article 149.1.6 de la Constitució espanyola). La qüestió relativa als conflictes de lleis és el centre del capítol de la Dra. GINEBRA i l'analitza des d'una doble perspectiva: internacional i interregional. D'una banda, i pel que fa als conflictes internacionals, el Reglament Roma I permetria escollir la llei catalana com a llei aplicable atès el plantejament dispositiu que té aquest text. D'aquesta manera s'estendria el règim de la conformitat i els seus remeis més enllà dels contractes amb consumidors. Aquesta elecció no impedeix que es puguin aplicar, també, disposicions d'una altra llei que no es poden excloure a través de pacte (per exemple, en els contractes de consum en què intervingui un «consumidor passiu»). A manca d'elecció de llei aplicable, i amb caràcter general, regeix la llei del país on el venedor o subministrador de l'element digital tingui la seva residència habitual. D'altra banda, i en el supòsit de conflicte interregional, cal tenir present no només la diversitat legislativa en relació amb el contracte de compravenda, sinó, també, la diferent regulació (de moment estatal i catalana) del contracte subministrament de continguts i serveis digitals. Els criteris que determinen la llei aplicable en un supòsit de conflicte interregional són diferents dels que emanen del Reglament Roma I, no contenen cap norma específica per als contractes amb consumidors i, en general, resulten poc adequats. L'autora clou tot fent una crida al legislador estatal perquè revisi les normes de dret interregional.

El capítol sisè, que escriu el Dr. MORAIS CARVALHO (Universitat Nova de Lisboa), està dedicat a la transposició de les directives en l'ordenament portuguès. L'autor fa una anàlisi crítica d'aquesta transposició i assenyala que el resultat final és menys favorable per al consumidor que el que es contenia en la regulació precedent. A diferència de la regulació catalana, el decret llei que s'ocupa de la tasca legislativa interna d'incorporació limita el seu àmbit d'aplicació a la contractació amb consumidors. L'autor fa una reflexió pausada sobre dos temes: la responsabilitat de l'empresari (període de garantia) i la càrrega de la prova (els terminis de presumpció de presència de la manca de conformitat al temps del lliurament). Així, s'amplia el termini de garantia a tres anys en la compravenda de béns mobles (en la regulació anterior eren dos) i, pel que fa als immobles, a deu (abans eren cinc). La novetat en el règim portuguès és la manca de coincidència entre els dos terminis: el de garantia i el de presumpció de la manca de conformitat. Una altra qüestió innovadora en el règim portuguès és la relativa a la jerarquia de remeis: només es pot recórrer a la resolució o reducció del preu si s'han esgotat, prèviament, els remeis de primer nivell (reparació o substitució). A partir d'aquí, l'autor examina algunes qüestions que la directiva deixava en mans dels estats membres de la Unió Europea: en primer lloc, la responsabilitat directa del productor. El legislador portuguès ha mantingut l'opció establerta en la regulació anterior, que permet al consumidor dirigir la reclamació contra l'empresari i contra el productor, fins i tot simultàniament. En segon lloc, el Dr. MORAIS defensa l'aposta portuguesa (influenciada pels treballs de l'*European Law Institute*) relativa a la responsabilitat directa dels mercats en línia prevista en el decret de transposició. D'aquesta manera, el proveïdor del mercat en línia que sigui soci contractual de l'empresari que subministra el bé o l'element digital serà responsable solidari de la manca de conformitat. El text estableix que s'entén per soci contractual i exigeix que tingui una influència directa (un rol actiu) en la conclusió del contracte.

Una última aportació tanca el volum: l'estudi que fa el Dr. GARCÍA-MICÓ (Universitat de Barcelona) sobre la responsabilitat d'Amazon pels danys soferts pels consumidors a conseqüència dels productes defectuosos. L'autor introdueix el setè capítol tot recorrent a l'estadística per mostrar la preponderància d'Amazon en el sector del comerç electrònic. La qüestió principal que recull el text és si la plataforma ha de ser responsable dels productes defectuosos venuts per un tercer (empresari) a través d'aquesta. En aquest sentit, l'anàlisi es fa des de la perspectiva nord-americana i des de la perspectiva europea. Pel que fa als Estats d'Units, el professor GARCÍA-MICÓ fa un examen de casos que han resolt a favor i en contra de la responsabilitat de la plataforma. Des de l'òptica de la Unió Europea, i a manca d'alguna sentència que plantegi la qüestió, l'autor aborda la possibilitat d'atribuir responsabilitat a la plataforma des de la definició que fa la Directiva 85/374 de productor (stricto sensu i aparent) i des del concepte de prestador de serveis d'intermediació contingut en la directiva de comerç electrònic (amb una clara referència al cas l'Oréal) i també recull l'aposta recollida al nou reglament de serveis digitals (el Reglament UE 2022/2065). Per cloure el capítol, l'autor es fa ressò del treball acadèmic elaborat per l'*European Law Institute* en relació amb la doctrina de la influència predominant i la possibilitat, aquí sí, de responsabilitat que podria tenir la plataforma atès el control substancial que té aquesta sobre el proveïdor que finalment ven el producte al consumidor. Sembla que la nova proposta de directiva del Parlament Europeu i del Consell, de responsabilitat per productes defectuosos —COM(2022) 495 final; 2022/0302 (COD)—, aniria en aquesta direcció.

En aquesta recensió s'ha volgut posar de manifest la important aportació que té l'obra per a l'estudi de la transposició que ha fet el legislador català de les directives de 2019, i també ha

pretès servir de pretext per a l'exercici de dret comparat que planteja el text, atès que permet apreciar les semblances i diferències entre les solucions adoptades pel legislador català i l'estatal (i també el portuguès). El volum, però, com s'ha vist, va més enllà: la profunditat d'aquest invita a la reflexió i permet apreciar els detalls rellevants que es prediquen de la digitalització del dret contractual.